

Тема. Синонімічні способи вираження різного ступеня ознаки, використання прислівників дуже, вельми, мало, та ін., вживання прикметникових суфіксів та префіксів зі значенням суб'єктивної оцінки

Пояснення матеріалу.

Якісні прикметники можуть утворювати вищий та найвищий ступені порівняння.

Ступінь порівняння/ форма	Проста форма	Складена форма
вищий	корінь або основа прикметника + -ш-, -іш- : <i>довгий — дов-ший; яскравий — яскравіший</i>	більш, менш + прикметник у початковій формі: <i>більш довгий, менш яскравий</i>
найвищий	най- + вищий ступінь порівняння прикметника: <i>найдов-ший, найяскравіший</i>	найбільш, найменш + прикметник у початковій формі: <i>найбільш довгий, найменш яскравий</i>

Іноді найвищий ступінь порівняння утворюють за допомогою додавання до простої форми вищого ступеня порівняння прикметника слів *від усіх, за всіх, над усе*: *вищий за всіх, дорожчий над усе*.

Частки *як, що* можуть підсилювати форми найвищого ступеня порівняння: *щонай-смачніший, якнайстріжкіший*.

Не можна утворювати ступені порівняння прикметників:

- з префіксами (*архі-, за-, над-, пре-, ультра-*) або суфіксами (*-ав- (-яв-), -езн-, -ени-, -уват- (-юват-), -еньк-, -есеньк-, -ісіньк-, -юсіньк-*): *зависокий, ультра-сучасний, пресвітлий; білявий, величезний, малесенький;*
- утворених шляхом **складання основ**: *білосніжний, жовтогарячий, світлоокий;*
- з абсолютною ознакою: *босий, кривий, порожній, сліпий, хворий*.

Також **не можна** утворювати ступені порівняння прикметників, що перейшли з відносних або присвійних у якісні: *вовчий (характер), золоті (руки), каштанове (волосся)*.

Різний ступінь ознаки прикметника виражають також за допомогою прислівників *дуже, вельми, занадто, мало, украй, зовсім, особливо, трохи, децю, злегка* та ін.: *дуже цікавий, децю байдужий, занадто голосний*. Але такі сполуки слів не є ступенями порівняння прикметника.

2. Виконання тренувальних вправ

1. Провідмініяйте словосполучення. Поясніть відмінкові закінчення прикметників та іменників.

Рідна сторона, білолиця красуня, житній хліб, висока круча, дружне ставлення, ранній відвідувач, Шевченкова хата, мальовничий край, синє небо, тонкошіє гусеня, щира усмішка, давні знайомі, лагідні слова, літні люди, Гончарівська премія.

2. Допишіть відмінкові закінчення прикметників.

Старезн..., густ..., предковічн... ліс на Волині. Посеред лісу простор... галява з плакуч... березою і з велик... престар... дубом. Галява скраю переходить в куп'я та очерети, а в одному місці в ярко-зелен... драговину –

то береги лісов... озера, що утворилося з лісов... струмка. Струмок той вибігає з гущавини лісу, впадає в озеро. Саме озеро – тиховод..., вкрите ряскою та лататтям, але з чист... плесом посередині. Місцина вся дик..., таємнич..., але не понура, –повн... ніжн..., задумлив... поліськ... краси. Деревя ще безлист..., але вкриті бростю, що от-от має розкритись. На озері туман то лежить пеленою, то розкривається, одкриваючи блідо-блакитн... воду. Леся Українка

3. Тестові завдання

1. У якому рядку всі слова є прикметниками?

А Рішучий, довгий, мужній, здійснений

Б Зразковий, всякий, літній, вдалий

В Триповерховий, повільний, здоровенний, пречудовий

Г Бурштиновий, порожній, малуватий, високо

Д Колишній, стотисячний, старий, детальний

2. З'ясуйте, у якому рядку від усіх прикметників можна утворити ступені порівняння.

А Жвавий, щедрий, жовтуватий, кислий
Б Сліпий, досвідчений, широкий, цікавий

В Мудрий, щасливий, гіркий, довжелезний

Г Сивесенький, зручний, голосний, тяжкий

Д Багатий, тихий, зелений, поганий

3. Знайдіть рядок, у якому до складу всіх словосполучень входять відносні прикметники.

А Прибережні сосни, деревообробний завод, глиняна іграшка

Б Гострий ніж, бойовий хлопчик, пшеничні ниви

В Тризначне число, місцеві звичаї, м'яке печиво

Г Денне відділення, Маринчина сукня, каштанова гілка

Д Пізня весна, вороняче крило, романтичні поезії

4. У якому рядку допущено помилку у творенні присвійних прикметників?

- А Варчин, Юрїїв, Інжин, ненин
- Б Савелїїв, Іннин, братїв, Микитин
- В Мелашин, Раїсин, Данилїв, Раїн
- Г Омелянїв, Юлин, попелюшчин, свашин
- Д Іллїв, Мусїїв, Тодосьчин, Людин

5. З'ясуйте, у якому рядку всі прикметники належать до м'якої групи.

- А Високі, достатні, далекі, житні
- Б Природні, всесвітні, вчорашні, дальні
- В Внутрішні, колишні, безкрайні, сінешні
- Г Могутні, самобутні, торішні, запашні
- Д Присутні, похмурі, давні, народні

6. Визначіть рядок, у якому всі прикметники можуть мати коротку форму?

- А Свіжий, повний, дрібний, страшний
- Б Здоровий, вузький, певний, радий
- В Мудрий, славний, вартий, гарний
- Г Згодний, зелений, ласкавий, близький

7. Знайдіть рядок, у якому всі прикметники вжито у формі ступенів порівняння.

- А Найхитріший, нездоланий, біліший, менш пізній
- Б Найбільш щирий, найпривабливіший, важчий за всіх, старіший
- В Якнайсмівлівіший, надчутливий, мудріший від усіх, холодніший
- Г Яскравіший, наймиліший, бруднуватий, більш кривий
- Д Щонайкращий, найбільш смачний, менш свіжий, тоненький

8. Вкажіть, у якому рядку всі прикметники належать до присвійних.

- А Соловейків спів, дівчачий голос, Тетянина парасолька
- Б Степанове подвір'я, сестрин олівець, базедова хвороба

В Франкові твори, лисяча поведінка, Юліні ноти

Г Ведмежа нора, Оксанчина спідниця, товаришева газета

Д Студентський квиток, Михайлів брат, мамина наука

9. У якому рядку всі прикметники якісні?

А Потужний, яблуневий, жаркий, дружний

Б Свіжий, мілкий, дерев'яний, щасливий

В Молодий, розвинений, нічний, ранній

Г Кмітливий, популярний, радісний, товариський

Д Вдалий, гарячий, вродливий, прибалтійський

10. Виберіть рядок, у якому всі прикметники вжито в переносному значенні.

А Легка ноша, сонячне проміння, стрімка ріка

Б Теплий погляд, рожеві надії, гірка редька

В Романтична зустріч, черства людина, чорна невдячність

Г Крилаті птиці, глибока думка, гостре слово

Д Золоті слова, суха відповідь, гнучкий явір

11. З'ясуйте, у якому рядку допущено помилку в правописі відмінкових закінчень

прикметників.

А Дальньому, на великім, східній, безлицьому

Б Батькового, круглолицого, вранішнього, делікатними

В Спокійному, верхньому, Василевому, літнім
Г Хлібним, останнім, на Даниловім, пізньою

Д Приміськими, безкраїми, материними, мужніми

Домашнє завдання

Виконати вправи 5, 7, ст. 32-33